

VĂN BẢN

BÀI CA CÔN SƠN

(*Côn Sơn ca – trích*)

Côn Sơn⁽¹⁾ suối chảy rì rầm
Ta nghe như tiếng đàn cầm⁽²⁾ bên tai.
Côn Sơn có đá rêu phơi,
Ta ngồi trên đá như ngồi chiếu êm.
Trong ghềnh thông⁽³⁾ mọc như nêm⁽⁴⁾,
Tim nơi bóng mát ta lén ta nằm.
Trong rừng có trúc bóng râm⁽⁵⁾,
Trong màu xanh mát ta ngâm thơ nhàn.

(Nguyễn Trãi^(★), Nguyễn văn chữ Hán,
Phan Võ – Lê Thước – Đào Phương Bình dịch,
trong *Thơ văn chữ Hán Nguyễn Trãi*, NXB Văn hoá, Hà Nội, 1962)

định số câu. Trong thể thơ này, chữ cuối câu 6 vẫn với chữ thứ sáu của câu 8, chữ cuối câu 8 của cặp câu trên vẫn với chữ cuối câu 6 của cặp câu dưới và tính chung cứ hai câu thì đổi vần mà vần là vần bằng. Thể lục bát cũng có luật bằng trắc (xem học ở Bài 13).

(1) *Côn Sơn* : thuộc thôn Chi Ngại, xã Cộng Hoà, ở phía đông bắc huyện Chí Linh, tỉnh Hải Dương. Nguyễn Trãi đã sống ở đây từ khoảng cuối năm 1437 hay đầu năm 1438 cho đến ngày bị hại (1442), dù là từ năm 1439 đã được vua Lê Thái Tông xuống chiếu vời ra giữ chức cũ.

(2) *Dàn cầm* : thứ đàn xưa có 5 dây, về sau thì có 7 dây.

(3) *Thông* : loại cây có thân thẳng và nhựa thơm, tán lá hình tháp, lá hình kim.

(4) *Nêm* : chêm hoặc lèn cho chặt (như trong *nêm cối*, *chặt như nêm*). Ở đây muốn nói thông mọc rậm, dày.

(5) *Râm* : không có ánh mặt trời chiếu trực tiếp. *Trúc bóng râm* : trúc rậm, dày tạo nên bóng râm lúc trời nắng.

ĐỌC – HIỂU VĂN BẢN

1. Em hãy dựa vào lời giới thiệu sơ lược về thể thơ lục bát ở chú thích (★) để nhận dạng thể thơ của đoạn thơ được trích dịch trong *Bài ca Côn Sơn* về số câu, số chữ trong câu, cách gieo vần.

2. Em hãy đếm trong đoạn thơ có mấy từ *ta* và trả lời các câu hỏi :

a) Nhân vật *ta* là ai ?

b) Hình ảnh và tâm hồn của nhân vật *ta* hiện lên trong đoạn thơ như thế nào ?

c) Tiếng *suối chảy rì rầm* được ví với *tiếng dàn cầm*. *Đá rêu phơi* được ví với *chiếu êm*. Cách ví von đó giúp em cảm nhận được điều gì về nhân vật *ta* ?

3. Cùng với hình ảnh của nhân vật *ta*, cảnh tượng Côn Sơn được gợi tả bằng những chi tiết nào ? Hãy nhận xét về cảnh tượng Côn Sơn.

4.* Em có cảm nghĩ gì về hình ảnh nhân vật *ta* *ngâm thơ nhàn trong màu xanh mát* của *trúc bóng râm* ? Từ đó, em thử hình dung thi sĩ Nguyễn Trãi ở Côn Sơn là con người thế nào.

Chú thích

(★) Nguyễn Trãi (1380 – 1442) : hiệu là Úc Trai, con của Nguyễn Phi Khanh, quê gốc ở thôn Chi Ngại, xã Cộng Hoà, huyện Chí Linh, tỉnh Hải Dương, sau dời đến làng Nhị Khê, huyện Thường Tín, tỉnh Hà Tây (nay thuộc Hà Nội). Ông tham gia khởi nghĩa Lam Sơn với vai trò rất lớn bên cạnh Lê Lợi. Nguyễn Trãi đã trở thành một nhân vật lịch sử lôi lạc, toàn tài hiếm có. Nhưng cuối cùng ông đã bị giết hại một cách rất oan khốc và thảm thương vào năm 1442 ; mãi đến năm 1464, mới được vua Lê Thánh Tông chiêu tuyết (rửa oan). Ông là người Việt Nam đầu tiên được UNESCO (Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hoá của Liên hợp quốc) công nhận là Danh nhân văn hoá thế giới (năm 1980).

Nguyễn Trãi để lại một sự nghiệp văn chương đồ sộ và phong phú, trong đó có *Bình Ngô đại cáo*, *Úc Trai thi tập*, *Quốc âm thi tập*, *Quân trung tử mệnh tập*. *Bài ca Côn Sơn* (Côn Sơn ca) có nhiều khả năng được sáng tác trong thời gian ông bị chèn ép, đành phải cáo quan về sống ở Côn Sơn. Trong nguyên văn chữ Hán, *Côn Sơn ca* viết theo thể thơ khác nhưng ở đây được dịch bằng thể thơ lục bát. Lục bát nghĩa là sáu táu – tức sau một câu 6 chữ là một câu 8 chữ và không hạn

5. Hãy chỉ ra hiện tượng dùng điệp từ trong đoạn thơ và phân tích tác dụng của điệp từ đối với việc tạo nên giọng điệu của đoạn thơ.

Ghi nhớ

Với hình ảnh nhân vật "ta" giữa cảnh tượng Côn Sơn nên thơ, hấp dẫn, đoạn thơ cho thấy sự giao hòa trọn vẹn giữa con người và thiên nhiên bắt nguồn từ nhân cách thanh cao, tâm hồn thi sĩ của chính Nguyễn Trãi.

LUYỆN TẬP

1. Cách ví von tiếng suối của Nguyễn Trãi trong hai câu thơ "Côn Sơn suối chảy rì rầm, Ta nghe như tiếng đàn cầm bên tai" và của Hồ Chí Minh trong câu thơ "Tiếng suối trong như tiếng hát xa" (*Cảnh khuya*) có gì giống và khác nhau ?
2. Học thuộc lòng đoạn trích *Bài ca Côn Sơn*.

ĐỌC THÊM

*Đồi thông sáng dưới trăng cao,
Như hồn Nguyễn Trãi năm nào về thăm.
Em nghe có tiếng thơ ngâm...
Ngoài kia nòng pháo ướt đầm sương khuya.*

(Trần Đăng Khoa, *Đêm Côn Sơn*)